

НЕБОЈША ПЕТРОВИЋ

Слободан Бјелица

РАДИКАЛИ У ВОЈВОДИНИ 1919 - 1929.

Задужбина Андрејевић, Београд, 2004.

Могло би се рећи да је историја државе СХС у периоду 1919-1929. године у великој мери детерминисана деловањем једне политичке партије- Народне Радикалне странке. Упркос великом значају за историју не само српског народа, савремена историографија није уочила све специфичности и посебности које су постојале у Радикалној странци. Овде се пре свега мисли на радикале у Војводини.

Радикализам у Војводини није настао као резултат политичке активности Николе Пашића и његових сарадника, већ из политичког, социјалног и културног миљеа Аустро-Угарске, односно из различитих политичких циљева и задатака који су стајали пред српским народом у двојној монархији, крајем 19. и почетком 20. века. Војвођански радикали су, како аутор наводи: „Често дезавуисали политику странке у целини, што се снажно одражавало на тадашње политичке догађаје. Они су на тај начин истицали и доказивали своју посебност у оквиру НРС.”

Слободан Бјелица је показао добро познавање изворне грађе за овај период коју је црпео из: Архива Југославије у Београду, многобројних фондова Архива Војводине у Новом Саду, Архив Српске академије наука и уметности у Београду и Сремским Кар-

ловцима, Историјски архив Зрењанина, Сомбора, Новог Сада и Сремске Митровице, Рукописно одељење Матице српске, као и фонд Српске радикалне странке из Музеја Војводине. Далеко би нас одвело набрајање објављене грађе, мемоара и брошура, као и историјске литературе. Реч је о великом истраживачком раду који се огледа и кроз истраживање богате периодике онога времена.

Без непотребне опширности и детаљисања који су чести код наших историчара, Слободан Бјелица је у излагању концизан, у закључивању опрезан, али захваљујући документованом приступу крајње поуздан.

Монографија се поред сажетка, предговора и увода састоји из следећих поглавља: У саставу „државотворне” странке; У политичкој борби; Политичке идеје и концепције; Погледи на економске проблеме; Закључак. Треба истаћи и прилог који се састоји из табеларног приказа свих посланика НРС из Војводине, те попис коришћених извора и литература. Стварањем државе СХС, дошло је до приступања војвођанских радикала србијанској Радикалној странци. Тиме је како наводи аутор „Војвођанска Радикална странка престала да постоји, али је задржала одређене посебности у идејном и организационом погледу”. Аутор је успешно нашао меру у приказивању ових особености, избегавајући идеолошко приказивање историје, површност, а пре свега, доношење брзих и спектакуларних закључака.

Неоспорна је чињеница да су војвођански радикали у овом периоду чврсто стајали на позицијама државног јединства и централизма. С друге стране код појединаца у њиховим редовима појављују се извесне аутономистичне тенденције које се, између осталог, огледају и кроз прихватање уставног нацрта Стојана Протића. Разлоге ових појава, аутор види у великом незадовољству стањем у странци, услед коалиције са демократама, као и економским стањем у Војводини.

Мр Слободан Бјелица посебно се осврће на незадовољство војвођанских радикала према економској политици Београда. Социјална структура странке у овом периоду се променила приступањем у њене редове имућнијих сељака, пре свега великих земљопоседника, који су не само први осетили новонастале привредне проблеме изазване често погрешном економском политиком

централне власти, већ су својом сумњом у целисходност унитаристичког устројства државе и критиком Београда стали у одбрану личних интереса.

Став радикала о месту Војводине у новој држави као и њихов однос према србијанским радикалима су оне црвене нити које се провлаче кроз сва поглавља Бјеличине монографије. Њихова заинтересованост за интерес Војводине уочава се преко многобројних изјава страначких првака, као и кроз поруке са многобројних политичких скупова. С друге стране, ова монографија несумљиво потврђује ауторов следећи навод: „У њиховој делатности је доминирајући мотив била брига за национални опстанак и напредак Срба у Војводини, које су као најјача странка на том подручју већински и представљали”.

Многобројне проблеме и питања који су оптерећивали не само Војводину, него и Краљевину СХС, а у чијем су решавању учествовали и војвођански радикали (унутар партијски сукоби и поделе, однос према суперничким партијама, национално питање и сарадња са странкама националних мањина, уставно питање, културно-просветна ситуација, аграрна реформа и колонизација) аутор је осветлио прегледним излагањем, јасним, разумљивим и надамне лако читљивим стилем.

Писана опрезом зрелог истраживача (иако спада у млађу генерацију), монографија Слободана Бјелице је од великог значаја за нашу историографију због светлости коју баца на значајан сегмент наше прошлости. Имајући све то у виду ово дело заслужује посебну пажњу не само стручне јавности, већ и шире читалачке публике.